

Ghinionul
a fost norocul meu
vol. III

din suferințele teratrului românesc

CUPRINS

Închin	5
De la căruța cu paiate... la zborul pe lună.....	7
„Domnul Decan”	13
De la Ion Focșa la Willy Loman.....	24
UNITER, mon amour	27
Criza a lovit și UNITERUL.....	34
Teatrul și „Teatrul azi”	37
Două aniversări: Dina Cocea și Colea Răutu	40
Radu Beligan, la 90 de ani	45
Scrisoare deschisă către bunul meu prieten, Florin Piersic....	49
De ce teatrul „ODEON”?	52
Un gest regal	60
Despre regia de teatru	67
Din nou despre regia de teatru	74
Liviu Ciulei.....	90
Ștafeta nevăzută	103
Omul providențial: Valentin Silvestru.....	113
Zaharia Stancu (1902-1974) – omul de teatru	120
A murit ultimul mare impresar: Gaby Michailescu, la 98 de ani	147
„Țara fericirii” a lui Tudor Mușatescu	156
Un mare animator de teatru Victor Ion Popa	161
Istoricul de teatru Ioan Massoff (1904-1985)	173

Ion Sava și Frumoasa adormită.....	182
Când Teatrul se bucura de prețuire.....	193
A mai căzut o stea.....	200
Destine culturale.....	205
Autorul și scriitorul Ion Focșa, la 85 de ani.....	212
Maestrul Ion Focșa și lumea Teatrului Românesc.....	218
Pro și contra – Cade și decade teatrul?	
Ne-a trimis o scrisoare... ..	223
Pro și contra despre... Hai să discutăm puțin, „tanti” Elvirico.....	231
<i>Eroii de romane printre noi. Un actor pe scena amintirilor ...</i>	239
Ion Focșa: „Prin teatru am pătruns într-o lume fără tentații materiale!”.....	245
Ion Focșa: „Nu pot controla țigănimea care ne-a invadat”	250
Teatrul „Al. Davila”, încotro?	255
Erori la o istorie a Teatrului „Al. Davila”.....	258
Ultima mea premieră la Teatrul „Al. Davila”.....	262
Lichidarea. O poveste adevărată.....	267
Nașterea micului dictator în teatru.....	296
Epilog.....	307

ÎNCHIN acest ultim volum al Trilogiei celor pe care i-am admirat, iubit și aplaudat, talenților mei colegi și prieteni, care au înscris o pagină luminoasă din istoria frământată a teatrului românesc.

Să le fie amintirea neștersă de pe acest ultim afiș, având ca autor... ETERNITATEA:

Toma Caragiu, George Constantin, Leopoldina Bălănuță, Octavian Cotescu, Amza Pellea, Dem Rădulescu, Silvia Popovici, Gheorghe Dinică, Ștefan Iordache, Gheorghe Cozorici, Ion Marinescu, Gina Patrichi, Ștefan Bănică, Mihai Pălădescu, Vasile Nițulescu, Gilda Marinescu, Teofil Vâlcu, Constantin Rautchi, Silviu Stănculescu, Marian Hudac, Florian Pittiș, Adrian Pinteă, Tudorel Popa, Dumitru Furdui, Marga Barbu, Marcela Rusu, Coca Andronescu, Mihaela Mitrache

precum și regizorilor Horia Popescu, Sorana Coroamă Stanca, Vlad Mugur, Mihai Berechet, Petre Sava Băleanu.

DE LA CĂRUȚA CU PAIAȚE... LA ZBORUL PE LUNĂ

Poate fi comparată arta cu știința? Niciodată! Arta, teatrul în special, se adresează inimii, iar știința, creierului. Omul se naște cu o singură inimă, în timp ce creierul uman are la naștere 100 de miliarde de celule nervoase (Dr. Jean Askenasy).

Și încă o deosebire esențială ce le separă: scrierea unei piese se face cu ajutorul celor 25 de semne din alfabet – ca un fel de pat al lui Procust – în timp ce știința nu are limite, nici în timp, nici în spațiu, ca atare teatrul ne încântă, în timp ce știința ne uimește.

Despre începuturile teatrului românesc, dramaturgul Mircea Ștefănescu (1898-1982) a scris cea mai izbutită piesă pe această temă (care a fost onorată cu Premiul de stat), iar eroul principal, Matei Millo, este și nu este el, a fost ales ca un simbol. Replica de final, când urcă de la cabină să-și ia adio de la scenă, din semiîntinericul ei apare un plasator care dorea să stingă lămpile rampei. „Nu fiți trist... Badie...”. Trist? Dimpotrivă Niță? Mi se umple inima de bucuria zilelor ce vor veni? Când teatrul va fi în adevăr al celor mulți, copiii aceștia și urmașii lor... vor fi mai fericiți decât noi. Li se vor părea o poveste

chervanele noastre prăfuite. Vor înțelege oare că pe aceste căruțe cu paiate a pornit teatrul românesc?

Premiera absolută a piesei a avut loc la Teatrul Național, din Iași, în aprilie 1951, în regia lui N. Al. Toscani, având ca interpret al lui Bădia (Matei Millo) pe Ștefan Dăncinescu. La 9 mai 1953 vede lumina rampei, la Teatrul Național, din București, în regia lui Sică Alexandrescu, avându-i ca interpreți în același rol pe Marcel Anghelescu și Ion Finteșteanu. Maestrul Finteșteanu și-a dorit mult să joace acest rol, dar Sică nu i-a satisfăcut dorința și l-a preferat pe Marcel Anghelescu, târziu de tot i-a admis o dublură pe care și-a pregătit-o singur, refuzând recomandarea lui Sică de a lucra rolul cu Marcel.

În această dispută iată ce notează maestrul Gogu Ciprian în cartea sa de amintiri „Măscărici și Mâzgălici” (E.P.L. 1965): *„Sică a regizat de mână forte, izbânda a fost generoasă, a tuturor... și totuși, Sică Alexandrescu a făcut o mare greșeală; l-a distribuit pe Marcel Anghelescu în Matei Millo. Marcel a jucat frumos. Dar abia după nesfârșite tergiversări a intrat Ion Finteșteanu în rolul titular, s-a văzut cum trebuie să arate la față Matei Millo. Lui Finteșteanu i-a lipsit poate tinerețea în prima parte, dar a fost autentic, Marcel era tânăr dar îi lipsea autenticitatea. Pe Finteșteanu îl credeai pe cuvânt. Avea strămoși”.*

Și eu pusesem ochii pe acest frumos rol, Bădia. Ca și maestrul Finteșteanu doream să-l joc, dar nu eram în relații prea bune cu C. Dinischiotu, care era

directorul teatrului. La un moment dat îmi tot făcea curte, dorea să ne împăcăm, avea nevoie de mine, aflase dorința mea de a juca în „Căruța cu paiațe”. Nu peste mult timp, la o ședință a Consiliului artistic, a venit cu propunerea să jucăm „Căruța cu paiațe” și ce părere am. Bineînțeles că am fost încântat, dar mă rugam în sinea mea să nu cumva să dorească s-o regizeze el. De când ajunsese și director, lucra superficial, dădea drumul la repetiție și fugea la birou lăsându-l pe bietul Radoslavescu să lucreze mai departe. Colectivul nu-l asculta, se repeta în dorul lelii – cum se spune. Alteori, Dinischiotu găsea alt subterfugiu, se supăra din te miri ce și suspenda repetiția. În aceste condiții nu se putea suda un colectiv creator, aveam și vreo doi colegi a căror gelozie și ostilitate o simțeam la fiecare repetiție. Ajunsesem să-mi blestem zilele când am acceptat propunerea.

S-a întâmplat ca în acea perioadă să mă întâlnesc cu vechiul meu prieten Gh. Leahu, care jucase rolul încă din 1963 la Teatrul Național din Timișoara, în regia lui Dan Nasta. Cu autoritate, cu profesionalism, Dan Nasta știa să se impună, avea un colectiv talentat și disciplinat, plus că interpretul principal era și director.

Întâlnirea cu Leahu mi-a strecurat o gură de oxigen, mi-a dat încredere să merg mai departe și, în sfârșit, cu ambiția care m-a caracterizat toată viața, am reușit să ajung la liman, cu fiecare repetiție

În seara de 27 mai 1970 rosteam monologul:

*„Pui de teatru românesc,
Asuprit ca și poporul;
Ctitorit în frământare,
Într-o țară fără zare,
De o mână de actori
Și de câțiva scriitori!
Pui de teatru românesc,
Îți văd astăzi viitorul:
Îți va fi foame și nu vei mânca,
Îți va fi sete și nu vei bea,
Îți va fi frig și nu vei avea
Să te-ncălzești, decât inima...
Dar vei da totul, totul vei da,
Cămașa și haina, tihna și dragostea,
Pentru un singur vis: pentru-a juca!*

*Împotriva asupritorilor,
A cârmuitorilor,
A ciocoilor, înstrăinaților!
Pentru cei cari, ca și tine,
N-au mâncat când le-a fost foame,
N-au băut când le-a fost sete,
Le-a fost frig și n-au avut
Decât inima ca așternut!
Pentru ei vei râde printre lacrimile tale,
Ca să le usuci pe ale lor;*

*Pentru ei îți vei aduna clipele,
Ca să-ți crească aripile
Din durerile tuturor...*

*Și, pe deasupra lor, vei striga bucuria nădejdlor,
Vultur al mulțimilor,
Care vei zbura și vei cânta
Pentru un popor liber și înfrățit,
Pentru cei cari, ca și tine, au suferit”.*

La premieră a fost prezent și autorul cu familia și câțiva prieteni apropiați, printre care cronicarul N. Carandino.

Spectacolul a fost peste așteptări, iar maestrul Ștefănescu a fost încântat de cum a ieșit spectacolul și a ținut să-mi scrie pe textul meu de lucru impresia lui:

„Iubite Domnule Focșa,

Dacă «la nuit porte conseil», asta înseamnă că ai un răgaz de înțelepciune în care îți poți verifica elanurile, uneori prea grăbite, pe care nu le-ai avut... în ajun.

Bucuria mea, după premiera de aseară, este că te pot asigura azi de sinceritatea cu care te-am aplaudat în minunata d-tale creație a lui Bădia.

Pentru că n-am loc să-ți scriu decât câteva fraze, trec direct la elogiul cel mai mare pe care ți-l pot aduce.

E acela că n-am simțit în jocul d-tale – totuși compus detaliu cu detaliu – compoziția rolului, etapele d-tale de lucru s-au contopit în viața pe care ai dat-o unuia dintre acele personaje din trecut care au ctitorit cu atâtea jertfe teatrul românesc.

Eu m-am apropiat cu dragoste de acest Bădia și de întreaga lume pe care o reprezintă el – și am avut fericirea să regăsesc în jocul d-tale nu numai căldura cu care și eu am încercat să-l însuflețesc, dar și sobrietatea și simplitatea cu care asemenea oameni se impun istoriei, comunicându-ne peste veacuri emoția existenței și a idealurilor lor.

Pentru toate acestea îți mulțumesc cu vie recunoștință. Te rog să primești prietenia mea.”

Mircea Ștefănescu,
28 mai 1970

Mi-a plăcut și m-a pasionat să descopăr piese care, deși valoroase, n-au fost niciodată reprezentate, ale unor autori mai puțini norocoși, fără relații în lumea teatrului ori s-au grăbit să moară înainte de a-și vedea piesa jucată, iar secretarii literari au devenit niște bieți funcționari în căutare de chiver-niseală.

Trecând odată pe lângă anticariatele din fața Universității, am descoperit un volum de teatru semnat George Magheru, un nume care nu-mi spunea mare lucru. Răsfoindu-l, am citit fișa bibliografică, semnată de prietenul meu Romulus Vulpescu, care, pentru mine, era o garanție și am cumpărat volumul. La înapoierea spre Pitești, în legănarea trenului și la o lumină slabă, abia am reușit să citesc cele scrise de Romulus: Acest George Magheru (1892-1952) era nepotul generalului Magheru, unul dintre conducătorii Revoluției de la 1848, de profesie medic microbiolog la Institutul Cantacuzino, care avea și înclinații literare: a scris câteva volume de versuri și mai multe piese de teatru.

În 1939, încredințează tiparului comedia în patru acte „Domnul Decan”. Mi-a plăcut piesa și apăsarea la timp, parcă era scrisă atunci, personajul

LBIS | We know books

DI. Decan avea asemănări cu academiciana de renume mondial. Titluri obținute prin fraudă.

Cum în acea perioadă (1985) împlineam 40 de ani de teatru doream să marchez acest prag și m-am oprit la această piesă. Încrezător în puterea mea de muncă, în dorința de a da viață acestui personaj – sinistru – nu bănuiam atunci că voi avea de luptat pe de-o parte cu cenzura locală, iar pe de altă parte chiar cu regizorul pe care mi-l alesesem de bună voie, Costin Marinescu, talentat și muncitor, cu care realizasem într-o armonie perfectă „Moartea unui comis voiajor” de Arthur Miller.

Lui nu i-a plăcut piesa și mereu îmi repeta la lecturi că îmi face hatârul de a regiza, dar o să fie o mare cădere. Eu eram catâr, mă încăpățânam să cred în destinul piesei. Cu această credință, cu multă pasiune am convins colectivul să mă urmeze și munca noastră n-a fost în zadar. Beneficiind și de o scenografie inspirată a Mihaelei Dinu-Pițigoi, premiera s-a bucurat de succes. Cum vorbele zboară, e preferabil să citez din cronica Alicei Georgescu, din Revista „Teatrul” nr. 4/1985:

„Remarcabil este faptul că regizorul Costin Marinescu întreprinde demonstrația cu discreție, fără sublinieri didacticiste, păstrând tot timpul aparența de joc vesel a fabulei. De asemenea, faptul că a alcătuit o distribuție ireproșabilă, conducând-o cu abilitate în condiții dificile în care majoritatea actorilor trebuie